

DIAGNOZA POTRZEB W ZAKRESIE POMOCY SPOŁECZNEJ

Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Kielcach

2018

Spis treści:

WSTĘP	3
1. Diagnoza potrzeb w zakresie pomocy społecznej – Wspieranie rodzin z dziećmi	4
2. Diagnoza potrzeb w zakresie pomocy społecznej – Seniorzy	16
3. Diagnoza potrzeb w zakresie pomocy społecznej – Niepełnosprawność	22
4. Diagnoza potrzeb w zakresie pomocy społecznej – Bezdomność	30
5. Diagnoza potrzeb w zakresie pomocy społecznej – Bezrobocie	37

Wstęp

Zgodnie art. 110 ust. 9 ustawy o pomocy społecznej kierownik ośrodka pomocy społecznej przedstawia radzie gminy potrzeby w zakresie pomocy społecznej oraz coroczne sprawozdanie z działalności ośrodka. Efektywna realizacja zadań pomocy społecznej wymaga systematycznej diagnozy i analizy potrzeb celem planowania i dostosowania programów oraz doboru odpowiednich do rozpoznanych potrzeb działań i narzędzi niezbędnych do zaspokojenia bądź zniwelowania negatywnych skutków problemów poszczególnych grup społecznych.

W dokumencie ujęte zostały te obszary pomocy społecznej, które charakteryzuje duża dynamika zmian (m.in. rodzina) oraz wymagające tworzenia i zwiększenia skuteczności istniejącego systemu wsparcia w związku ze wzrastającymi potrzebami (np. seniorzy i osoby z problemami zdrowia psychicznego).

Dane ilościowe i jakościowe wykorzystane do opracowania niniejszej analizy pochodzą z różnych źródeł, które można pogrupować na:

- dane wewnętrzne Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Kielcach: sprawozdania, monitoring realizowanych gminnych programów pomocowych dla poszczególnych grup osób, ankiety przeprowadzone z pracownikami Ośrodka,
- dane zewnętrzne: Bank Danych Lokalnych GUS, sprawozdania z instytucji miejskich, programy lokalne, sprawozdania ministerialne, ogólnopolskie badania poszczególnych problemów społecznych, programy krajowe, literatura naukowa.

Analiza potrzeb poszczególnych grup wymagających pomocy i wsparcia z pomocy społecznej opiera się głównie na danych z okresu 2015 – 2017. Struktura opisu każdego problemu została sporządzona według następującego schematu: na czym polega problem, kogo dotyczy, dane obrazujące problem oraz przyczyny i skutki jego istnienia, podmioty zaangażowane w pomoc w rozwiązywanie problemu, analiza SWOT istniejącego systemu wsparcia oraz rekomendacje.

Niniejsza analiza potrzeb została opracowana w Miejskim Ośrodku Pomocy Rodzinie w Kielcach i skonsultowana z instytucjami zaangażowanymi w rozwiązywanie lokalnych problemów społecznych.

Diagnoza potrzeb w zakresie pomocy społecznej – Wspieranie rodzin z dziećmi

1. Na czym polega problem?

Istnieje potrzeba wspierania i pomocy rodzinom związana z dysfunkcjonalnością rodzin oraz z przeżywanymi przez nie sytuacjami kryzysowymi.

2. Kogo dotyczy problem

Pomoc i wsparcie obejmuje adekwatne do potrzeb różnorodne działania skierowane do rodziców i dzieci do 18 roku życia (w przypadku rodzin naturalnych) oraz po osiągnięciu pełnoletności (nie dłużej niż do 25 roku życia), gdy dzieci przebywają w pieczy zastępczej.

MOPR od kilku lat intensyfikuje działania na rzecz pomocy rodzinie naturalnej, skupiając się zarówno na aspektach profilaktyki, jak i działaniach naprawczych, a także interwencyjnych. Wszystkie te funkcje wypełniane są przez pracowników socjalnych specjalizujących się w pracy z rodzinami na rejonach opiekuńczych oraz w ramach Zespołu Profilaktyki Rodzinnej. Podstawowym celem podejmowanej pracy socjalnej jest przywrócenie ww. rodzinom sprawności wypełniania podstawowych funkcji, a tym samym zapobieganie sytuacji oddzielenia dzieci od rodziców biologicznych.

Celem niniejszej diagnozy w zakresie wsparcia i pomocy rodzinie z dziećmi jest rozpoznanie potrzeb rodziny oraz poziomu ich zaspokajania dzięki istniejącym zasobom, a także wskazanie kierunków rozwoju już istniejącej bazy pomocowej i tworzenia nowych rozwiązań, adekwatnych do pojawiających się potrzeb.

3. Dane obrazujące problem: 2015, 2016, 2017

Od kilku lat w Kielcach zmniejsza się liczba rodzin z dziećmi korzystających z pomocy społecznej. W roku 2015 było ich 2 249, w 2016 – 1 917, a w 2017 – 1 589¹. Wśród możliwych przyczyn spadku liczby ww. rodzin należy uwzględnić m.in. poprawę sytuacji na rynku pracy czy wprowadzenie programu Rodzina 500 +.

---

¹ Opracowanie na podstawie danych Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Kielcach ze Sprawozdań z działalności Ośrodka za 2015, 2016 i 2017 rok.

Tabela nr 1. Rodziny korzystające z pomocy społecznej w latach 2015 – 2017²

Rodziny z dziećmi korzystające z pomocy	2015	2016	2017
Rodziny z dziećmi, w tym:	2 249	1 917	1 589
- z jednym dzieckiem	1 148	990	841
- z dwójką dzieci	734	602	494
- z trójką dzieci	245	229	182
- z czwórką dzieci	85	67	50
- z piątką dzieci	24	22	16
- z szóstką dzieci	12	7	5
- z siódmką i więcej dzieci	1	0	1
Rodziny niepełne z dziećmi, w tym:	1 191	1 013	858
- z jednym dzieckiem	691	587	499
- z dwójką dzieci	351	285	236
- z trójką dzieci	98	95	87
- z czwórką i więcej dzieci	51	46	36

Z powyższych danych wynika, że ponad połowa rodzin z dziećmi objętych pomocą społeczną to rodziny niepełne, których było: w 2015 – 53%, 2016 – 53%, 2017 – 54%.

W 2017 roku Dział ds. Doradztwa Metodycznego i Sprawozdawczości MOPR przeprowadził ankietę z pracownikami socjalnymi specjalizującymi się w pracy z rodzinami z dziećmi do 18 roku życia, w której zapytano m.in. o najczęściej zgłaszane problemy przez ww. rodziny. Podane odpowiedzi zostały skategoryzowane według zakresów problemowych i uszeregowane od najczęściej wskazywanych (tabela nr 2).

Tabela nr 2. Najczęściej zgłaszane problemy przez rodziny z dziećmi

Lp.	Rodzaje problemów	Liczba wskazań
1	Problemy finansowe	30
2	Trudności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych	17
3	Nadużywanie alkoholu/alkoholizm	16
4	Problemy zdrowotne w rodzinie	13
5	Brak pracy	11
6	Przemoc	10
7	Trudności mieszkaniowe	10
8	Uzależnienia dokładniej nieokreślone	4
	Uzależnienie dzieci od komputera	1
	Uzależnienie od leków	1
	Uzależnienie od substancji psychoaktywnych	1
9	Konflikty ze współmałżonkiem/partnerem	5
10	Ubóstwo	2

² Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Kielcach, *Sprawozdanie MPiPS-03* za rok 2015, 2016 i 2017.

11	Inne ³	5
----	-------------------	---

Z przeprowadzonej analizy danych wynika, że najczęściej rodziny zgłaszały problemy finansowe, a następnie kolejno: trudności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych, nadużywanie alkoholu, problemy zdrowotne, brak pracy, przemoc, trudności mieszkaniowe. Na końcu listy znalazły się konflikty ze współmałżonkiem/partnerem oraz ubóstwo.

Z analizowaną kategorią rodzin, oprócz wyspecjalizowanych pracowników socjalnych rejonów opiekuńczych, pracują asystenci rodziny oraz koordynatorzy działający w Zespole Profilaktyki Rodzinnej (ZPR). W ramach wspomnianego Zespołu, zatrudnieni są również konsultant – psycholog, logopeda, terapeuta ds. uzależnień oraz starszy specjalista. W 2017 roku znacząco wzrosła liczba rodzin objętych wsparciem ZPR: o 39 więcej w porównaniu do roku poprzedzającego i o 36 więcej w stosunku do 2015 roku. Na koniec 2017 roku na jednego koordynatora przypadło średnio 62 rodziny. Koordynatorzy ZPR uczestniczą między innymi w interwencjach dotyczących zagrożenia życia lub zdrowia dzieci. W 2015 i 2016 roku ww. interwencji było odpowiednio 21 i 22, a w 2017 roku 26. Specjaliści ZPR świadczą także indywidualne konsultacje psychologiczne, logopedyczne oraz z zakresu terapii uzależnień.

Tabela nr 3. Liczba konsultacji i osób korzystających ze wsparcia specjalistów ZPR w latach 2015 – 2017⁴

Liczba konsultacji specjalistycznych/ liczba korzystających osób	2015	2016	2017
Liczba konsultacji psychologicznych/ liczba osób korzystających	335/93 w tym 31 dzieci	332/263 w tym 142 dzieci	367/146 w tym 90 dzieci
Liczba konsultacji logopedycznych/ liczba osób korzystających	31/12	45/7	26/11 (do 09.2017)
Liczba konsultacji z terapeutą ds. uzależnień/liczba osób korzystających	252/59	214/42	204/57

Odnośnie konsultacji psychologicznych zauważa się, że coraz częściej uczestniczą w nich dzieci. W związku z powyższym należy dostosować ofertę poradnictwa psychologicznego dla dorosłych i dla dzieci, w tym pokój do konsultacji z dziećmi.

³ Inne: trudna sytuacja materialno-bytowa rodziny, trudna sytuacja zawodowa, rozwód, samotne macierzyństwo, brak możliwości pomocy dzieciom w nauce.

⁴ Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Kielcach, *Sprawozdanie z działalności Ośrodka* za rok 2015, 2016, 2017.

Pomimo spadku liczby rodzin z dziećmi korzystających z pomocy społecznej, w 2017 roku wzrosła liczba rodzin wspieranych przez asystentów rodziny, co świadczy o potrzebie pogłębionej pracy socjalnej z tą kategorią osób.

Tabela nr 4. Liczba rodzin objętych pracą ZPR oraz asystentów rodziny w latach 2015 – 2017⁵

Liczba rodzin objętych pracą ZPR	2015	2016	2017
Liczba rodzin ogółem, w tym:	212	209	248
- rodziny objęte wsparciem asystenta rodziny	101	138	143
Liczba rodzin objętych wsparciem asystenta rodziny w danym roku	22	34	33

W 2017 roku zatrudnionych było 10 asystentów, a na jednego asystenta przypadało ponad 10 rodzin (limit określony w ustawie o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej wynosi 15 rodzin). Warto zauważyć, że od 2017 roku zakres działania asystenta został poszerzony poprzez przypisanie mu funkcji koordynatora wsparcia określonego w ustawie z dnia 4 listopada 2016 roku o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem”. W 2017 roku w/w koordynacją objęte zostały 4 rodziny. Praca grupy specjalistów Zespołu Profilaktyki Rodzinnej podlega systematycznej superwizji, która daje szereg korzyści zawodowych (ułatwia zrozumienie klienta i jego trudności) oraz stanowi wsparcie emocjonalne dla pomagacza. Ze względu na poprawę jakości pracy dzięki wsparciu superwizyjnemu, należy dążyć do objęcia pracowników socjalnych pracujących z rodzinami tą formą pomocy.

Bardzo ważnym elementem systemu wspierania rodziny z dziećmi są placówki wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży, które na terenie Kielc dysponowały w 2015 roku 1 195 miejscami (29 placówek), w 2016 roku – 1 180 (27 placówek), a w 2017 roku 1 220 miejscami (29 placówek). Wśród placówek wyróżnia się placówki opiekuńcze i specjalistyczne. Pierwszy typ skupia się na organizacji czasu wolnego dzieci i młodzieży (np. rozwijanie zainteresowań, odrabianie lekcji). Oferta placówek specjalistycznych koncentruje się głównie na następujących formach wsparcia: pomocy psychologicznej, pedagogicznej, terapii integracji sensorycznej i logopedycznej, zajęciach z zakresu rehabilitacji. Pakiet usług jest stale modyfikowany adekwatnie do rozpoznawanych potrzeb.

Istniejąca różnorodna oferta ww. placówek wymaga rozreklamowania i rozpowszechnienia wśród kieleckich rodzin. Do realizacji ww. celu mogłoby posłużyć

⁵ Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Kielcach, *Sprawozdanie z działalności Ośrodka* za rok 2015, 2016, 2017.

opracowanie informatora, w którym zamieszczone mogą zostać adresy, dane kontaktowe i szczegółowa oferta wsparcia i pomocy dla rodzin z dziećmi.

Pieczka zastępcza jest sprawowana w przypadku niemożności zapewnienia dziecku opieki i wychowania przez rodziców naturalnych. Dominująca liczba dzieci wychowuje się w rodzinach zastępczych spokrewnionych. W 2017 roku stanowiły one 58% wszystkich dzieci przebywających w pieczy rodzinnej. Jeśli kandydaci pochodzący z rodzin biologicznych spełniają wymogi niezbędne do sprawowania funkcji rodziny zastępczej, wówczas tworzą najkorzystniejsze dla dziecka środowisko wychowawcze.

Biorąc pod uwagę rekomendacje z zakończonego *Programu Wspierania Rodziny i Rozwoju Pieczy Zastępczej dla Miasta Kielce na lata 2014 – 2016* oraz na podstawie monitoringu *Programu Wspierania Rodziny i Rozwoju Pieczy Zastępczej dla Miasta Kielce na lata 2017 – 2019* za rok 2017 zauważa się, że od kilku lat nie są osiągnięte limity nowych rodzin zastępczych zawodowych, a stosowane kampanie informacyjne dotyczące rodzicielstwa zastępczego nie są skuteczne i nie wykorzystują nowych sposobów dotarcia do ewentualnych kandydatów.

Tabela nr 5. Rodzinna piecza zastępcza i liczba umieszczonych dzieci w latach 2015 – 2017⁶

Wyszczególnienie	Liczba rodzin			Liczba umieszczonych dzieci		
	2015	2016	2017	2015	2016	2017
Rodziny zastępcze ogółem	183*	165	168	260	236	246
- spokrewnione	121	113	117	147	139	143
- niezawodowe	45	40	39	51	44	41
Rodziny zawodowe, w tym:	12	9	7	41	32	28
- pogotowia rodzinne	5	3	3	23	14	19
- specjalistyczne	3	2	2	6	6	6
Rodzinne domy dziecka	4	4	5	21	21	34

*1 rodzina pełniła podwójną funkcję

Od 2015 roku systematycznie spada liczba rodzin zawodowych oraz liczba umieszczanych w nich dzieci. Warto zauważyć, że wśród istniejących rodzin w 2016 i 2017 roku funkcjonowały tylko dwie rodziny specjalistyczne.

Istniejąca instytucjonalna piecza zastępcza jest udoskonalana dzięki osiągnięciu standardów, zgodnie z ustawą o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. W roku 2017 podjęto działania zmierzające do utworzenia dwóch placówek opiekuńczo-

⁶ Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Kielcach, *Sprawozdanie z działalności Ośrodka* za rok 2015, 2016, 2017.

wychowawczych typu socjalizacyjnego do 14 miejsc (Uchwała NR XLVIII/1094/2017 Rady Miasta Kielce z dnia 16.11.2017 roku w sprawie likwidacji jednostki budżetowej o nazwie Zespół Placówek *Dobra Chata* w Kielcach).

Analizując zadania z zakresu przygotowania do aktywizacji zawodowej podejmowane wobec osób usamodzielnianych, można stwierdzić, że młodzież nie była zainteresowana skorzystaniem z proponowanego wsparcia. W związku z powyższym należy podjąć działania zmierzające do zmotywowania i zaangażowania młodzieży do udziału w ww. wsparciu.

Na coraz lepszym poziomie realizacji pozostaje pomoc w uzyskaniu lokalu mieszkaniowego z zasobów miasta dla osób usamodzielnianych decydujących się na rozpoczęcie samodzielnego życia (co wykazano w ramach monitoringu *Programów Wspierania Rodziny i Rozwoju Pieczy Zastępczej dla Miasta Kielce na lata 2014–2016 oraz na lata 2017–2019*). W 2017 roku wszystkim 7 osobom, zarekomendowanym przez MOPR do Wydziału Mieszkalnictwa Urzędu Miasta, przyznano lokale z zasobów gminy. 6 z nich podpisało umowę najmu, 1 czeka na zakończenie remontu przyznanego mieszkania.

Nie zmieniła się liczba miejsc w lokalach aktywizujących dla osób z niepełnosprawnością intelektualną: 8 miejsc w 2016 i 2017 roku. W omawianych latach w lokalach przebywało 5 osób.

4. Jakie są przyczyny problemu?

Główne przyczyny trudności, jakie przeżywają rodziny można podzielić na:

- a) wewnętrzne, tkwiące w samej rodzinie: choroby, uzależnienia, problemy finansowe, brak stałej pracy zarobkowej, dziedziczenie z pokolenia na pokolenie niewłaściwych wzorów zachowań i sposobów wypełniania ról rodzicielskich, trudności w określeniu i przestrzeganiu wartości oraz zasad kształtujących poczucie bezpieczeństwa w rodzinie i umożliwiających integralny rozwój młodego pokolenia, nadmierne oczekiwania rodziców co do roli pomocy instytucji i organizacji, brak chęci korzystania z istniejących form wsparcia i przywilejów, np. przez rodziny wielodzietne
- b) instytucjonalne: brak wystarczających środków finansowych na zatrudnienie specjalistów i dokształcanie pracującej kadry pomocowej, trudności z koordynowaniem współpracy między instytucjami zajmującymi się wsparciem rodziny, obniżenie poziomu wypełniania funkcji socjalizacyjnej np.: przez szkoły, niedostateczny poziom upowszechnienia informacji na temat możliwości wsparcia i pomocy rodzinie, uzależniająca pomoc instytucjonalna

- c) systemowe: nieadekwatna do potrzeb pomoc finansowa rodzinom z określonymi problemami np.: niepełnosprawnością, co przyczyniło się do marginalizacji społecznej rodzin z daną dysfunkcją, nienadążanie dostosowywania przepisów prawnych do zmieniających się potrzeb rodziny
- d) kulturowe: negatywny wpływ mass mediów na rodzinę (krytyka rodziny i wartości rodzinnych), szybki rozwój techniki i dostęp do nowoczesnych środków komunikacji, stanowiących źródło wiedzy i styl komunikacji, do których dzieci i młodzież nie są rozwojowo i emocjonalnie przygotowani.

5. Jakie są skutki problemu?

- zwiększanie środków finansowych i zasobów lokalowych umożliwiających świadczenie rodzinom adekwatnej do potrzeb pomocy
- zwiększenie zatrudnienia specjalistycznej kadry pomocowej
- rozpad rodzin i wzrost samotnego rodzicielstwa, głównie macierzyństwa
- brak właściwych wzorów wychowawczych dla kolejnych pokoleń
- wzrost zapotrzebowania na rodzicielstwo zastępcze

6. Instytucje działające w celu rozwiązania problemu

Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Kielcach jest podstawową instytucją powołaną do pomocy i wspierania rodziny (udziela świadczeń zgodnie z ustawą o pomocy społecznej oraz na podstawie innych ustaw w zakresie wsparcia rodziny). W ramach Ośrodka szczególną rolę pełnią:

- Zespół Profilaktyki Rodzinnej: prowadzi działania w zakresie szeroko rozumianej profilaktyki społecznej, wsparcia w pokonywaniu trudności życiowych, a także interwencji w celu zapewnienia bezpieczeństwa dzieciom. W 2017 roku Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej przyznało Zespołowi Profilaktyki Rodzinnej nagrodę specjalną.
- Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie: świadczy pomoc indywidualną i grupową w kryzysach osobistych, rodzinnych, małżeńskich, w sytuacji kłopotów wychowawczych z dziećmi czy przemocy w rodzinie. Prowadzi terapię rodzinną i małżeńską, pomoc terapeutyczną osobom dotkniętym przemocą oraz działania interdyscyplinarne w ramach *Gminnego Programu Przeciwdziałania Przemocy*

w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na terenie miasta Kielce na lata 2014–2020.

Placówki wsparcia dziennego publiczne

Sieć Świetlic Środowiskowych i Ośrodków Wsparcia dla Rodzin 4 Kąty działająca w ramach MOPR.

Ognisko Wychowawcze przy Zespole Placówek *Kamyk*, ul. Marszałkowska 12.

Specjalistyczna Placówka Wsparcia Dziennego przy Placówce Opieki Doróżnej *Azyl*, ul. Kołłątaja 4.

Placówki wsparcia dziennego niepubliczne

Ognisko Wychowawcze prowadzone przez Zgromadzenie Sióstr Miłosierdzia św. Wincentego a' Paulo przy ul. Kościuszki 36.

Dzienny Ośrodek Socjoterapii prowadzony przez Stowarzyszenie Pomocni w Drodze *Rafael*: Oddział I przy ul. Cedro Mazur 19, Oddział II przy ul. Skibińskiego 8, Oddział III przy ul. Wikaryjskiej 2.

Kluby prowadzone przez Stowarzyszenie *Nadzieja Rodzinie: Młoda Strefa* dla dzieci: ul. Oboźna 5, os. Na Stoku 98, *Wolna Strefa* dla młodzieży: ul. Naruszewicza 16, ul. Karczówkowska 36, ul. Nowaka- Jeziorańskiego 75, ul. Żeromskiego 44.

Świetlica Środowiskowa *Beczka* prowadzona przez Stowarzyszenie Chrześcijańskie *Miejsce dla Ciebie* przy ul. Czachowskiego 40.

Świetlica Żeglarska prowadzona przez Uczniowski Klub Sportowy *Zalew Kielce* przy ul. Zagnańskiej 82.

Oratorium Świętokrzyskie Św. Jana Bosko przy ul. 1-go Maja 57 i przy ul. Górniczej 64.

Świetlice Środowiskowe Caritas Diecezji Kieleckiej: *Pod Aniołem* przy ul. Mieszka I 48, *U Józefa* przy ul Turystycznej 3.

Świetlica Środowiskowa *Brachu*, Fundacja *Możesz więcej* przy ul. Szymanowskiego 3/58.

Siemacha Spot prowadzona przez Stowarzyszenie *Siemacha* przy ul. Radiowej 12.

Świetlica socjoterapeutyczna *ALTERNATYWA*, Fundacja Fabryka Inicjatyw Społeczno – Ekonomicznych przy ul. Nowy Świat 18.

Świetlica Środowiskowa prowadzona przez Stowarzyszenie Nauczycieli i Wychowawców przy Chęcińskiej 3.

Mieszkanie treningowe dla kobiet z małymi dziećmi przy ul. Sienkiewicza 23/1 – jego celem jest pomoc rodzinie naturalnej w procesie wychowania dzieci poprzez wsparcie specjalistów udzielane rodzicom samotnie wychowującym małoletnie dzieci, opuszczającym

Dom dla Matek z Małoletnimi Dziećmi i Kobiet w Ciąży oraz ośrodki interwencji kryzysowej.

Dom dla Matek z Małoletnimi Dziećmi i Kobiet w Ciąży, przy ul. Słonecznej 9 – świadczy pomoc w zakresie potrzeb bytowych dla rodziców z dziećmi, prowadzi zajęcia indywidualne i grupowe mające na celu nabycie wiedzy i umiejętności rodzicielskich, konsultacje psychologiczne oraz treningi przygotowujące do samodzielnego życia.

Schroniska dla kobiet prowadzone przez Caritas Diecezji Kieleckiej oraz Świętokrzyski Oddział Okręgowy Polskiego Czerwonego Krzyża

Miejski Zespół Poradni Psychologiczno–Pedagogicznych, przy ul. Urzędniczej 16, prowadzi terapię psychologiczną, pedagogiczną, logopedyczną oraz zajęcia edukacyjne dla rodziców.

Świętokrzyskie Centrum Profilaktyki i Edukacji, ul. Nowaka Jeziorańskiego 65, świadczy pomoc psychologiczną dla młodzieży i dzieci, psychoterapię indywidualną i grupową, pomoc i interwencję w zakresie uzależnień, terapię rodzin i par, szkolenia w obszarze profilaktyki i treningu psychologicznego.

Ośrodek Rodzinnej Pieczy Zastępczej, ul. Wesoła 47/49, realizuje zadania z zakresu ustawy o wspieraniu rodziny i rozwoju pieczy zastępczej. ORPZ prowadzi nabór i szkolenia dla kandydatów na rodziny zastępcze, przeprowadza diagnozę dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej i koordynuje funkcjonowanie rodzin zastępczych.

Mieszkania chronione przy Zespole Placówek im. Aleksandra Kamińskiego *Kamyk*, ul. Marszałkowska 12.

Mieszkania chronione przy Centrum Obsługi Placówek, ul. Sandomierska 126.

Mieszkanie treningowe dla osób usamodzielnianych przy ul. Sienkiewicza 23/24 – jego celem jest wsparcie procesu usamodzielniania się i integracji ze środowiskiem lokalnym osób w wieku 12-25 lat przebywających w rodzinnej i instytucjonalnej pieczy zastępczej poprzez rozwój umiejętności i kompetencji społecznych oraz poruszania się po rynku pracy.

Placówka Opiekuńczo–Wychowawcza *Moje Miejsce* przy ul. Fosforytowej 88.

Placówka Opiekuńczo–Wychowawcza *Dobra Chata* przy ul. Sandomierskiej 126.

Zespół Placówek im. A. Kamińskiego *Kamyk* przy ul. Toporowskiego 12.

Placówka Opieki Doraźnej *Azyl* przy ul. Kołtątaja 4.

Dom Rodzinny nr 2 przy ul. Górników Staszicowskich 93.

Niepubliczna Placówka Rodzinna nr 1 przy ul. Zgórskiej 61A.

Niepubliczna Placówka Opiekuńczo–Wychowawcza typu rodzinnego nr 2, Mokry Bór 14A, gm. Mniów.

7. Analiza SWOT

Silne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> • Opracowane i realizowane dokumenty strategiczne dla miasta (np. Program Wspierania Rodziny i Rozwoju Pieczy Zastępczej dla Miasta Kielce, Program i Zasady Udzielania Pomocy Osobom Zagrożonym Eksmisją, programy dotyczące przeciwdziałania przemocy w rodzinie i rozwiązywania problemów alkoholowych, programy dla rodzin wielodzietnych) • Różnorodna oferta form wsparcia rodziny (np.: Ośrodek Wczesnej Interwencji, sieć świetlic środowiskowych, instytucje świadczące pomoc terapeutyczną i edukacyjną dla rodziny) • Organizowanie imprez kulturowo-rozrywkowych dla rodzin, np.: festynów rodzinnych • <i>Procedura postępowania pracownika socjalnego świadczącego pomoc w formie pracy socjalnej na rzecz rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo – wychowawczych</i> • Funkcjonowanie Zespołu Profilaktyki Rodzinnej • Włączenie wolontariuszy MOPR do wspierania rodzin z dziećmi • Wzrost świadomości społeczeństwa dotyczących problemów i pomocy rodzinie dzięki różnym inicjatywom np.: Świętokrzyskie Dni Profilaktyki, Kampania Białej Wstążki 	<ul style="list-style-type: none"> • Trudności z koordynacją działań wynikające z dużej liczby podmiotów zaangażowanych w pomoc i wspieranie dziecka i rodziny • Skupienie rodzin z różnymi problemami, w tym rodzin z dziećmi, w blokach socjalnych • Koncentracja większości lokali socjalnych w dwóch sąsiadujących dzielnicach miasta: Herby i Czarnów • Niewystarczająca liczba mieszkań socjalnych w stosunku do potrzeb • Nieefektywność kampanii promujących rodzicielstwo zastępcze oraz nieosiągnięcie przyjmowanych corocznie limitów rodzin zastępczych • Brak spójnej informacji (informatora) dla rodzin na temat istniejących form wsparcia i pomocy rodzinie w Kielcach

<ul style="list-style-type: none"> • Udział organizacji pozarządowych w realizacji zadań na rzecz wspierania rodziny • Wdrażanie aktywnych metod treningu samodzielności wychowanków pieczy zastępczej w ramach projektu <i>Akademia Samodzielności</i> • Mieszkania treningowe dla usamodzielnianych wychowanków pieczy zastępczej oraz dla kobiet opuszczających Dom dla Matek z Małoletnimi Dziećmi i Kobiet w Cięży oraz ośrodki interwencji kryzysowej 	
<p>Szanse</p>	<p>Zagrożenia</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Polityka państwa wzmacniająca rolę rodziny i promująca działania na rzecz dziecka i rodziny (między innymi ustawy o: pomocy państwa w wychowaniu dzieci, wsparciu kobiet w ciąży i rodzin <i>Za życiem</i>, Karcie Dużej Rodziny) • Możliwości uzyskania wsparcia finansowego z inicjatyw na rzecz dzieci i młodzieży z funduszy strukturalnych UE • Zmiana w Kodeksie Karnym związana egzekwowaniem świadczeń alimentacyjnych od osób uchylających się od tego obowiązku 	<ul style="list-style-type: none"> • Postępujące kulturowe rozluźnienie więzów rodzinnych oraz promowanie konsumpcyjnego stylu życia • Samotne rodzicielstwo (głównie macierzyństwo) • Przeskok międzypokoleniowy • Osłabienie więzi rodzinnych, nie wywiązywanie się z ról oraz rozpad rodzin wynikające z długotrwałych wyjazdów zagranicznych o charakterze zarobkowym • Niski poziom pomocy finansowej państwa we wspieraniu rodziców w zaspokajaniu potrzeb dzieci niepełnosprawnych • Wzrost kosztów stałych utrzymania rodziny, np. czynsz, media

8. Rekomendacje

- Tworzenie środowiskowych form integracji i aktywizacji rodzin (np. programy budowania aktywności lokalnej).
- Przygotowanie informatora dla kieleckich rodzin z dziećmi odnośnie istniejącej oferty wsparcia i pomocy.
- Objęcie superwizją pracowników socjalnych pracujących z rodzinami.

Kontynuowanie działań w zakresie:

- rozszerzenia zespołu asystentów rodziny o kolejnych pracowników w związku z rosnącymi potrzebami oraz rozszerzeniem zakresu świadczonego wsparcia
- rozbudowania zespołu koordynatorów pracy socjalnej w ZPR jako reakcja na zwiększenie liczby środowisk wymagających pogłębionej i wieloaspektowej pracy socjalnej
- zwiększenia dostępności do usług specjalistów w zakresie wspierania rozwoju dziecka oraz dostosowanie warunków lokalowych do konsultowania dzieci (ZPR)
- podnoszenia wiedzy i kompetencji kadry zaangażowanej w pomoc rodzinie poprzez regularne szkolenia, kursy i uzyskiwanie nowych uprawnień
- rozpowszechniania i motywowania do skorzystania z oferty różnych grup wsparcia m.in. dla osób współzależnionych i będących w grupie ryzyka oraz tworzenie grup profilaktyczno – edukacyjnych
- rozszerzania oferty Klubu Integracji Społecznej m.in.: z zakresu przygotowania osób usamodzielnianych do aktywizacji zawodowej
- promowania wolontariatu obejmującego pracę w rodzinach z dziećmi
- prowadzenia kampanii informacyjnej z wykorzystaniem nowoczesnych kanałów komunikacji i rozpowszechniania informacji nt. rodzicielstwa zastępczego we wszelkich dostępnych środowiskach.

Diagnoza potrzeb w zakresie pomocy społecznej – Seniorzy

1. Na czym polega problem?

Proces starzenia się definiowany jest jako postępujące zmniejszanie się rezerw czynnościowych ustroju, utrudniający przystosowanie się do zmieniającego środowiska i prowadzący do pogorszenia sprawności organizmu⁷.

W ciągu ostatnich lat zauważalne jest wydłużanie się okresu trwania życia. Wynika to m.in. z poprawy dostępu do usług medycznych, zredukowania występowania wielu chorób zakaźnych. Zwiększająca się liczba osób starszych w społeczeństwie wymusza podjęcie działań zmierzających m.in. do zapewnienia odpowiedniej opieki nad tą grupą społeczną, tworzenia sprzyjających warunków do aktywności społecznej.

2. Kogo dotyczy?

Za seniorów uważane są osoby, które ukończyły 60. rok życia. W tej grupie społecznej dominowały kobiety. Byli to najczęściej emeryci i renciści.

3. Dane obrazujące problem: 2015, 2016, 2017

Liczba mieszkańców Kielc systematycznie spadała – na koniec 2016 roku było to 197 704 osoby, czyli o 342 osoby mniej niż w roku poprzednim⁸. Wzrosła natomiast liczba osób starszych w społeczeństwie. Seniorzy w 2016 roku stanowili 28% mieszkańców, z czego kobiet było 60%, a mężczyzn tylko 40%. Średnia przeciętna długość życia w województwie świętokrzyskim w 2016 roku dla kobiet w wieku 60 i 65 lat wynosiła odpowiednio: 24,4 i 20,3 lat, dla mężczyzn wskaźnik ten wynosił odpowiednio: 19,2 i 16 lat⁹.

Według danych GUS w 2016 roku największą grupę wiekową wśród seniorów stanowiły osoby w wieku 60-64 oraz 65-69, których było odpowiednio 29% (w tym 56% kobiet i 44% mężczyzn) i 26% (w tym 58% kobiet i 42% mężczyzn). W każdej grupie zauważalna była przewaga kobiet nad mężczyznami¹⁰.

---

⁷ K. Wieczorowska-Tobis, D. Talarska, *Geriatryka i pielęgniarstwo geriatryczne*, wyd. Wydawnictwo Lekarskie PZWL, Warszawa 2017, s. 23.

⁸ Bank Danych Lokalnych GUS, data dostępu: 13.04.2018.

⁹ Bank Danych Lokalnych GUS, data dostępu: 13.04.2018.

¹⁰ Bank Danych Lokalnych GUS, data dostępu: 13.04.2018.

Tab. 6 Liczba osób powyżej 60. roku życia mieszkających w Kielcach w 2016 roku¹¹

Liczba osób w wieku	Mężczyźni	Kobiety	Razem
60-64	6 985	9 017	16 002
65-69	5 996	8 232	14 228
70-74	3 464	4 916	8 380
75-79	2541	4 346	6 887
80-84	1 885	3 253	5 138
85 i więcej	1 262	2 789	4 051
Razem	22 133	32 553	54 686

W 2016 roku 6% mieszkańców Kielc powyżej 60. roku życia skorzystało ze wsparcia Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Kielcach. W 2015 roku było to 3 080 seniorów, a w 2017 roku już o 240 więcej. Odsetek osób starszych korzystających z MOPR systematycznie wzrastał, pomimo zmniejszającej się liczby klientów pomocy społecznej. Wśród tej grupy zauważalna była przewaga osób gospodarujących samotnie – 80% w 2017 roku. W 2015 roku 33% seniorów samotnie gospodarujących oraz 27% przebywających w rodzinach spełniało kryterium dochodowe uprawniające do bezzwrotnych świadczeń z zakresu pomocy społecznej. W 2017 roku wskaźniki te obniżyły się i wynosiły odpowiednio: 33% i 23%. Dominującym powodem udzielania pomocy była długotrwała choroba i niepełnosprawność¹².

Tab. 7 Liczba osób w wieku powyżej 60. roku życia korzystających z pomocy społecznej w Kielcach w latach 2015-2017¹³

Rok	2015	2016	2017	
Liczba osób	3 080	3 223	3 320	
w tym:	Samotnie gospodarujące	2 407	2 570	2 643
	– spełniające kryterium dochodowe	797	845	864
	– nie spełniające kryterium dochodowego	1 610	1 725	1 779
	Osoby w rodzinie	690	667	690
	– spełniające kryterium dochodowe	185	147	156
	– nie spełniające kryterium dochodowego	505	520	534

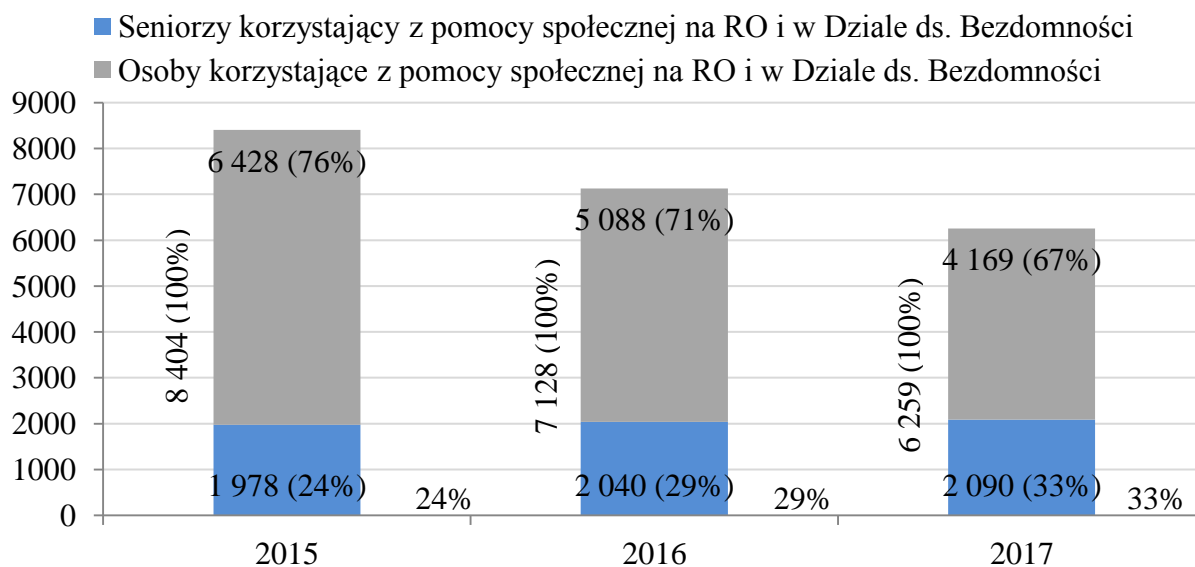
Największy odsetek osób starszych korzystających z pomocy społecznej w 2015 roku był na rejonach opiekuńczych: os. *Jagiellońskie* – 37%, *Uroczysko* – 32% i *KSM* – 31%. Podobnie było w 2017 roku: os. *Jagiellońskie* – 52% i *Uroczysko* – 46% oraz *Szydłówek* – 42%.

¹¹ Bank Danych Lokalnych GUS, data dostępu: 13.04.2018.

¹² Urząd Miasta Kielce, *Kielecki Program Senioralny na lata 2018-2022*, s. 11.

¹³ Urząd Miasta Kielce, *Kielecki Program Senioralny na lata 2018-2022*, s. 8.

Wyk. 1. Liczba osób w wieku powyżej 60. roku życia korzystających z pomocy społecznej na rejonach opiekuńczych i w Dziale ds. Bezdomności w Kielcach w latach 2015-2017¹⁴

4. Jakie są przyczyny problemu?

- niewystarczająca liczba placówek zapewniających dzienną i całodobową opiekę nad osobami przewlekle chorymi (ośrodki wsparcia, hospicja, zakłady opiekuńczo-lecznicze)
- niewykorzystanie potencjału osób starszych
- niskie zaangażowanie społeczne seniorów
- niewystarczający dostęp do opieki medycznej, w szczególności do specjalistów z zakresu geriatry

5. Jakie są skutki problemu?

- zwiększające się potrzeby finansowe na tworzenie nowej infrastruktury przeznaczonej dla osób starszych
- rosnące koszty prowadzenia placówek w związku ze zwiększającą się liczbą osób starszych
- wyłączenie się seniorów z życia społecznego
- rosnące koszty opieki zdrowotnej dla gminy

¹⁴ Urząd Miasta Kielce, *Kielecki Program Senioralny na lata 2018-2022*, s. 9.

- lista oczekujących do domów pomocy społecznej, Ośrodka Wsparcia Dziennego dla Osób Chorych na Alzheimera, mieszkań chronionych przy ul. Kazimierza Wielkiego, Leszczyńskiej, Jagiellońskiej.

6. Instytucje działające w celu rozwiązania problemu

Kielecka Rada Seniorów¹⁵

Kielecka Rada Seniorów powołana została na mocy Uchwały Nr XLII/873/2017 Rady Miasta Kielce z dnia 18 maja 2017 roku. Powstała z inicjatywy osób starszych przy wsparciu Przewodniczącego Rady Miasta Kielc i Prezydenta Miasta. Rada Seniorów jest organem opiniodawczym, doradczym i inicjatywnym dla władz miasta.

Sześć Domów Pomocy Społecznej

Cztery Rodzinne Domy Pomocy

Zakład Pielęgnacyjno-Opiekuńczy przy ul. Sobieskiego 30 przeznaczony dla osób obłożnie i przewlekle chorych wymagających całodobowych świadczeń zdrowotnych.

Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie – Mieszkania chronione przy ul. Leszczyńskiej 37, ul. Kazimierza Wielkiego 35a i 35b

Mieszkania chronione umożliwiają seniorom samodzielne funkcjonowanie oraz integrację ze środowiskiem lokalnym. Z danych uzyskanych z Wydziału Mieszkalnictwa Urzędu Miasta Kielce wynikało, że w 2017 roku na mieszkania chronione oczekiwały 53 osoby po 60. roku życia, podobnie jak w latach poprzednich.

Lokale aktywizujące dla osób starszych i niepełnosprawnych w Domu Pomocy Społecznej im. Jana Pawła II, ul. Jagiellońska 96 (1 kondygnacja)

Mieszkania chronione dla osób starszych i niepełnosprawnych w Domu Pomocy Społecznej im. Jana Pawła II, ul. Jagiellońska 96 (3 kondygnacje)

Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie – 11 klubów seniora

Zauważalne jest coraz większe zainteresowanie klubami seniora, dlatego wskazane jest tworzenie nowych placówek w kolejnych rejonach miasta i rozszerzanie oferty istniejących już klubów. Jest to atrakcyjna forma spędzania czasu i utrzymania aktywności seniorów. Zgodnie z danymi MOPR w 2017 roku z oferty klubów seniora skorzystały 1 534 osoby.

---

¹⁵ Urząd Miasta Kielce, *Kielecki Program Senioralny na lata 2018-2022*, s. 13.

Świętokrzyski Uniwersytet III Wieku

Świętokrzyski Uniwersytet Trzeciego Wieku umożliwia seniorom realizację takich potrzeb jak: samokształcenie, poszerzenie wiedzy i umiejętności oraz nawiązywanie i utrzymywanie więzi towarzyskich.

Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie – Ośrodek Wsparcia Dziennego dla Osób Chorych na Alzheimera, al. Legionów 4

Podstawowym celem działalności Ośrodka jest zapewnienie dziennej opieki osobom cierpiącym na chorobę Alzheimera, wpieranie ich rodzin i opiekunów.

Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie – Usługi opiekuńcze

Pomoc w formie usług opiekuńczych adresowana jest do osób, które z racji wieku, przewlekłej choroby czy ograniczonej sprawności fizycznej nie są w stanie samodzielnie zaspokajać podstawowych potrzeb życiowych. W ramach zadań własnych gminy MOPR świadczy również specjalistyczne usługi opiekuńcze dostosowane do szczególnych potrzeb wynikających z rodzaju schorzenia, świadczone przez osoby ze specjalistycznym przygotowaniem. Zwiększa się liczba osób korzystających z usług opiekuńczych¹⁶.

Strefy rekreacji i sportu

Strefy przeznaczone są do spotkań i rekreacji dla wszystkich grup wiekowych: dzieci, młodzieży oraz seniorów.

7. Analiza SWOT

Silne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> • Infrastruktura klubów seniora • Bogata i atrakcyjna oferta klubów seniora • Zapewnienie mieszkań chronionych i lokali aktywizujących wspomagających seniorów • Różnorodna oferta pomocowa MOPR skierowana do seniorów • Zaangażowanie instytucji miejskich i wojewódzkich w działalność na rzecz seniorów – Kielecki Program Senioralny, bilety ulgowe w niektórych instytucjach • Program szczepień przeciw grypie	<ul style="list-style-type: none"> • Starzejące się społeczeństwo w Kielcach • Lista osób oczekujących do lokali aktywizujących , DPS-ów, mieszkań chronionych • Mała liczba miejsc zapewniających dzienną lub całodobową opiekę – oddziały geriatryczne, hospicja, ośrodki wsparcia dziennego • Brak klubów seniora w niektórych rejonach miasta • Niskie zaangażowanie osób starszych

¹⁶ Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Kielcach, *Sprawozdanie z działalności Ośrodka* za lata 2015 i 2016

skierowany do osób od 55. roku życia	w lokalnym życiu społecznym <ul style="list-style-type: none"> • Brak upowszechnienia informacji o wydarzeniach kulturalnych, edukacyjnych i sportowych dla osób starszych
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> • Darmowe leki dla seniorów • Program rządowy Senior+ • Dobra koniunktura gospodarcza • Zwiększająca się świadomość i aktywność seniorów w życiu społecznym 	<ul style="list-style-type: none"> • Ograniczenia wiekowe w programach profilaktycznych i zdrowotnych • Coraz większa liczba osób starszych przy zmniejszającej się liczbie osób w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym • Wzrost kosztów leczenia osób starszych i konieczność dostosowania systemu opieki zdrowotnej do ich potrzeb • Niska odpowiedzialność rodziny za życie i zdrowie osoby starszej • Samotność i poczucie bycia niepotrzebnym mogące prowadzić do m.in. depresji, izolacji społecznej

8. Rekomendacje

Kontynuowanie działań w zakresie:

- rozwijania sieci klubów seniora w Kielcach
- inwestycji w obszarze mieszkań chronionych, lokali aktywizujących – dużo niższe koszty utrzymania lokali niż umieszczanie osób starszych w placówkach opieki całodobowej
- rozbudowy infrastruktury opieki całodobowej i paliatywnej (np.: zakłady pielęgniarско-opiekuńcze)
- rozbudowy infrastruktury dziennych ośrodków wsparcia.

Diagnoza potrzeb w zakresie pomocy społecznej – Niepełnosprawność

1. Na czym polega problem?

Osoby niepełnosprawne borykają się z wieloma problemami w różnych obszarach funkcjonowania m.in. w edukacji, pracy zawodowej, w komunikowaniu się oraz dostępie do usług rehabilitacyjnych. Problemy osób niepełnosprawnych można podzielić na te związane z infrastrukturą nieprzystosowaną do ich potrzeb oraz te związane z funkcjonowaniem w społeczeństwie. Osoby niepełnosprawne nie stanowią jednolitej grupy wymagającej takiej samej pomocy, dlatego konieczne jest dostosowanie oferowanego wsparcie do indywidualnej sytuacji niepełnosprawnego.

2. Kogo dotyczy?

Zgodnie z ustawą o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, osoba niepełnosprawna to osoba, której stan fizyczny, psychiczny lub umysłowy trwale lub okresowo utrudnia, ogranicza bądź uniemożliwia wypełnianie ról społecznych, a w szczególności ogranicza zdolności do wykonywania pracy zawodowej¹⁷.

Zapisy ustawy dotyczą osób, których niepełnosprawność została potwierdzona orzeczeniem wydanym przez organ do tego uprawniony, czyli osoby niepełnosprawnej prawnie. Funkcjonujący w Polsce system orzekania o niepełnosprawności jest dwuinstancyjny. Rozróżniane są dwa rodzaje orzecznictwa, funkcjonujące na podstawie odrębnych aktów prawnych i realizowane przez odrębne instytucje:

- a. orzecznictwo dla celów rentowych – prowadzone jest przez lekarza orzecznika i komisje lekarskie Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (ZUS), lekarza rzeczoznawcę i komisje lekarskie Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego (KRUS) oraz komisje lekarskie podległe Ministerstwu Obrony Narodowej i Ministerstwu Spraw Wewnętrznych i Administracji. Orzecznik kwalifikuje osobę, jako:
  - częściowo niezdolną do pracy – jest to osoba, która w znacznym stopniu utraciła zdolność do pracy zgodnej z poziomem posiadanych kwalifikacji;
  - całkowicie niezdolną do pracy – jest to osoba, która utraciła zdolność do wykonywania jakiegokolwiek pracy;

---

¹⁷Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 roku o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

- całkowicie niezdolną do pracy i samodzielnej egzystencji – jest to osoba, u której stopień naruszenia sprawności organizmu powoduje konieczność stałej lub długotrwałej pomocy i opieki innej osoby w zaspokajaniu podstawowych potrzeb życiowych¹⁸.
- b. orzecznictwo dla celów pozarentowych – prowadzone przez zespoły ds. orzekania o stopniu niepełnosprawności. Osoba może mieć orzeczone:
  - znaczny stopień niepełnosprawności – zalicza się do niego osobę z naruszoną sprawnością organizmu, niezdolną do pracy albo zdolną do pracy tylko w warunkach pracy chronionej i wymagającą, w celu pełnienia ról społecznych, stałej lub długotrwałej opieki i pomocy innych osób w związku z niezdolnością do samodzielnej egzystencji.
  - umiarkowany stopień niepełnosprawności – zalicza się do niego osobę o naruszonej sprawności organizmu, niezdolną do pracy albo zdolną do pracy jedynie w warunkach pracy chronionej lub wymagającą czasowej albo częściowej pomocy innych osób w celu pełnienia ról społecznych;
  - lekki stopień niepełnosprawności – zalicza się do niego osobę o naruszonej sprawności organizmu, powodującej w sposób istotny obniżenie zdolności do wykonywania pracy, w porównaniu ze zdolnością, jaką wykazuje osoba o podobnych kwalifikacjach zawodowych z pełną sprawnością psychiczną i fizyczną, lub mająca ograniczenia w pełnieniu ról społecznych dające się kompensować przy pomocy wyposażenia w przedmioty ortopedyczne, środki pomocnicze lub środki techniczne¹⁹.

Osoby, które nie ukończyły 16 roku życia zaliczane są do osób niepełnosprawnych, jeżeli mają naruszoną sprawność fizyczną lub psychiczną o przewidywanym okresie trwania powyżej 12 miesięcy, z powodu wady wrodzonej, długotrwałej choroby lub uszkodzenia organizmu, powodującą konieczność zapewnienia im całkowitej opieki lub pomocy w zaspokajaniu podstawowych potrzeb życiowych w sposób przewyższający wsparcie potrzebne osobie w danym wieku²⁰.

3. Dane obrazujące problem: 2015, 2016, 2017

Orzecznictwo pozarentowe na terenie miasta prowadzi Miejski Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności (Zespół).

---

¹⁸Starostwo Powiatowe w Kielcach, *Powiatowy Program Działań na Rzecz Osób Niepełnosprawnych w Powiecie Kieleckim na lata 2016-2020*, Kielce 2016.

¹⁹Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 roku o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

²⁰ Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 roku o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

Tab. 8 Dane Miejskiego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności za lata 2015–2017²¹

Wskaźnik	Lata		
	2015	2016	2017
Liczba wniosków o ustalenie stopnia niepełnosprawności	7 089	5 864	6 010
Liczba wniosków o ustalenie niepełnosprawności	928	935	872
Liczba wydanych orzeczeń o stopniu niepełnosprawności	7 437	5 994	6 127
Liczba wydanych orzeczeń o niepełnosprawności	949	955	898
Liczba wydanych <i>Legitymacji Osoby Niepełnosprawnej</i>	4 561	3 585	3 372
Liczba wydanych <i>Legitymacji Osoby Niepełnosprawnej, która nie ukończyła 16. roku życia</i>	brak danych	440	361
Liczba przyjętych wniosków o wydanie karty parkingowej	2 764	1 304	1 360
Liczba wydanych kart parkingowych	2 749	1 287	1 333

Jak wynika z powyższych danych w 2017 roku Zespół przyjął 6 010 wniosków o ustalenie stopnia niepełnosprawności oraz 872 wniosków o ustalenie niepełnosprawności, czyli mniej niż w 2015 roku o odpowiednio: 1 079 i 56. W 2017 roku Zespół wydał razem 7 025 orzeczeń dla osób dorosłych, jak i osób do 16. roku życia, czyli o 1 361 (16%) mniej niż w 2015 roku.

Tab. 9 Liczba rodzin korzystających z pomocy MOPR²²

Wskaźnik	Lata		
	2015	2016	2017
Liczba rodzin korzystających z pomocy MOPR	8 796	8 253	7 525
Liczba rodzin, u których dominuje problem niepełnosprawności	3 441	3 494	3 415

Jedną z przyczyn korzystania z systemu pomocy społecznej był problem niepełnosprawności występujący u co najmniej jednego członka rodziny. Liczba środowisk, u których dominuje problem niepełnosprawności w 2017 roku wynosiła 3 415, czyli 45% ogółu rodzin korzystających z pomocy MOPR, a w 2015 roku było to 3 441, czyli 39%. Należy zauważyć, że liczba rodzin, u których dominuje problem niepełnosprawności utrzymuje się na tym samym poziomie przy zmniejszającej się liczbie rodzin korzystających z pomocy społecznej.

²¹ Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Kielcach, *Sprawozdanie z działalności Ośrodka za rok 2015, 2016, 2017.*

²² Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Kielcach, *Sprawozdanie z działalności Ośrodka za rok 2015, 2016, 2017.*

Tab. 10 Liczba osób, które skorzystały ze świadczeń z zakresu rehabilitacji społecznej i zawodowej²³

Wskaźnik	Lata		
	2015	2016	2017
Zadania z zakresu rehabilitacji społecznej			
Dofinansowanie turnusów rehabilitacyjnych	369	449	453
Dofinansowanie likwidacji barier architektonicznych, technicznych i w komunikowaniu się	63	88	62
Dofinansowanie sportu, kultury, rekreacji i turystyki	1 690	2 542	1971
Dofinansowanie zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze	891	560	680
Zadania z zakresu rehabilitacji zawodowej			
Dokonywanie zwrotu kosztów wyposażenia stanowiska pracy osoby niepełnosprawnej	16	14	10
Przyznawanie jednorazowych środków na rozpoczęcie działalności gospodarczej, rolniczej albo na wniesienie wkładu do spółdzielni socjalnej	12	8	9
Finansowanie kosztów szkoleń i przekwalifikowania zawodowego osób niepełnosprawnych	9	12	3
Zwrot wydatków na instrumenty i usługi rynku pracy na rzecz osób niepełnosprawnych poszukujących pracy i nie pozostających w zatrudnieniu / staże, przygotowanie zawodowe, prace interwencyjne	23	27	20

Z zakresu rehabilitacji społecznej najwięcej osób złożyło wnioski i skorzystało z dofinansowania w zaopatrzenie w sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze – w 2017 roku było to 680 osób, czyli o 24% mniej niż w 2015 roku. Z dofinansowania z zakresu sportu, kultury, rekreacji i turystyki korzystają organizacje pozarządowe działające na rzecz osób niepełnosprawnych, w ramach tych środków organizowane są m.in. pikniki, konkursy czy wycieczki. Z takiej formy pomocy w 2017 roku skorzystało 1 971 osób, a w 2015 roku 1 690 osób. Z zakresu rehabilitacji zawodowej najczęściej korzystano ze środków przeznaczonych na staże, przygotowanie zawodowe czy prace interwencyjne. W 2017 roku z tej formy pomocy skorzystało 20 osób, a 2015 roku były to 23 osoby.

²³ Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Kielcach, *Sprawozdanie z działalności Ośrodka za rok 2015, 2016, 2017.*

Kwoty przeznaczone na zadania z zakresu rehabilitacji zawodowej nie wystarczały na realizację wszystkich potrzeb. Bez rozpatrzenia zostawały najczęściej wnioski dotyczące rozpoczęcia działalności gospodarczej i tworzenia stanowisk pracy dla osób niepełnosprawnych. Z zakresu rehabilitacji społecznej bez rozpatrzenia pozostawały wnioski z zakresu: likwidacji barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych oraz dofinansowania do turnusów rehabilitacyjnych, sprzętu rehabilitacyjnego, przedmiotów ortopedycznych i środków pomocniczych.

Osoba niepełnosprawna może być zarejestrowana w Miejskim Urzędzie Pracy jako:

- bezrobotny, który posiada ustaloną niepełnosprawność, jednak nie jest uprawniony m.in. do renty z tytułu niezdolności do pracy, renty socjalnej, zasiłku stałego;
- poszukujący pracy, który oprócz ustalonej niepełnosprawności jest uprawniony m.in. do renty z tytułu niezdolności do pracy, renty socjalnej, zasiłku stałego²⁴.

Tab. 11 Liczba osób niepełnosprawnych zarejestrowanych Miejskim Urzędzie Pracy w Kielcach²⁵

Wskaźnik	Lata	2015	2016	2017
Liczba osób zarejestrowanych w MUP		9 378	8 326	6 349
Liczba rodzin u których dominuje problem niepełnosprawności		830	748	555

Osoba z orzeczonym stopniem o niepełnosprawności, która jest zdolna do podjęcia zatrudnienia w co najmniej połowie wymiaru czasu pracy, posiadająca status *bezrobotnego* może skorzystać ze wszystkich usług urzędu pracy i instrumentów przewidzianych dla osoby bezrobotnej. Osoby te znajdują się w szczególnej sytuacji na rynku pracy. W 2017 roku było zarejestrowanych 555 osób niepełnosprawnych, co stanowiło 9% ogółu zarejestrowanych bezrobotnych, tyle samo co w 2015 roku.

4. Jakie są przyczyny problemu?

- a) niski poziom wykształcenia osób niepełnosprawnych
- b) nieskuteczne doradztwo zawodowe na poziomie edukacji szkolnej, jak i pracy z osobami dorosłymi (brak punktów doradczych wyspecjalizowanych w pracy z osobami niepełnosprawnymi)

²⁴ <http://psz.praca.gov.pl/dla-bezrobotnych-i-poszukujacych-pracy/dla-niepelnosprawnych>, data dostępu: 27.04.2018.

²⁵ <http://mupkielce.praca.gov.pl/bilans-zarejestrowanych-osob-bezrobotnych>, data dostępu: 27.04.2018.

- c) niska świadomość pracodawców dotycząca ulg wynikających z zatrudnienia osoby niepełnosprawnej
- d) niewystarczające wsparcie ze strony państwa dotyczące rehabilitacji społecznej lub zawodowej osób niepełnosprawnych
- e) stereotypowy obraz pracownika z niepełnosprawnością
- f) niedostateczne dostosowanie przestrzeni publicznej do potrzeb osób niepełnosprawnych
- g) niemożność załatwienia wielu spraw urzędowych z powodu niezatrudnienia wyspecjalizowanych pracowników tzn. tłumacza języka migowego.

5. Jakie są skutki problemu?

- osoby niepełnosprawne posiadają wykształcenie niezgodne ze swoimi predyspozycjami i umiejętnościami;
- marginalizacja w życiu społecznym (np. wiele spraw urzędowych załatwiane jest przez przedstawiciela ustawowego, pełnomocnika, kuratora lub opiekuna prawnego);
- wysoki poziom bezrobocia wśród osób niepełnosprawnych;
- trudniejsza sytuacja materialna niepełnosprawnych (m.in. brak pracy, koszty związane z leczeniem i rehabilitacją);
- narastająca frustracja wynikająca z ograniczeń w życiu społecznym;
- roszczeniowe podejście do życia;
- brak punktów pomocy/wsparcia dla członków rodzin osoby niepełnosprawnej.

6. Instytucje działające w celu rozwiązania problemu

Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Kielcach:

- Miejski Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności, ul. Zamenhofska 4
- Dział Adaptacji Osób Niepełnosprawnych, ul. Studzienna 2
- Sieć środowiskowych domów samopomocy
- Ośrodek Wsparcia dla Osób z Chorobą Alzheimera, al. Legionów 5
- Zespół ds. Oparcia Społecznego, ul. Bukowa 18
- Mieszkania chronione dla osób z zaburzeniami psychicznymi, ul. Paderewskiego 37/39B, ul. Żeromskiego 4/6 i ul. Zimna 11A

Lokale aktywizujące, ul. Nowowiejska 14

Przeznaczone są dla osób z niepełnosprawnością intelektualną, fizyczną lub sprzężoną.

Warsztat Terapii Zajęciowej, ul. Warszawska 96 i ul. Słoneczna 3

Polskie Stowarzyszenie Na Rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelektualną koło w Kielcach, ul. Chęcińska 23

- Ośrodek Wczesnej Interwencji, oś. Na Stoku 42a
- Ośrodek Rehabilitacyjno Edukacyjno-Wychowawczy, ul. Chęcińska 23
- Ośrodek Rehabilitacji Diennej Dzieci i Młodzieży, ul. Chęcińska 23
- Klub Terapeutyczno–Integracyjny, ul. Chęcińska 23
- Mieszkanie treningowe, ul. Sandomierska 126

Krajowe Towarzystwo Autyzmu Oddział Kielce, ul. Mieszka I 79

- Ośrodek Rehabilitacyjno-Edukacyjno-Terapeutyczno-Wychowawczy, ul. Krakowska 360
- Niepubliczne Przedszkole Specjalne dla Dzieci z Autyzmem Słowicza Ferajna, ul. Krakowska 360,
- Środowiskowy Dom Samopomocy dla osób z Autyzmem, ul. Mieszka I 79
- NZOZ Poradnia dla osób z Autyzmem, ul. Mieszka I 79

Świętokrzyski Zespół Regionalny Koalicji na rzecz Zdrowia Psychicznego, ul. Miodowa 7

Kielecki Dom pod Fontanną (KDpF), ul. Nowaka – Jeziorańskiego 75

7. Analiza SWOT

Silne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> • Wykwalifikowana kadra pomocy społecznej • Rozwinięta infrastruktura ośrodków specjalistycznych dla dorosłych (środowiskowe domy samopomocy, warsztaty terapii zajęciowej) • Działalność organizacji pozarządowych działających na rzecz osób niepełnosprawnych • Działalność Miejskiego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności i ZUS	<ul style="list-style-type: none"> • Mała liczba zakładów pracy chronionej, zakładów aktywności zawodowej • Niski poziom wykształcenia osób niepełnosprawnych i mała aktywność zawodowa tych osób • Roszczeniowa postawa osób niepełnosprawnych • Małe zainteresowanie pracodawców zatrudnianiem osób niepełnosprawnych
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> • Wsparcie finansowe PFRON oraz Funduszu Pracy MUP dla pracodawców	<ul style="list-style-type: none"> • Trudna sytuacja finansowa osób niepełnosprawnych

zatrudniających osoby niepełnosprawne	<ul style="list-style-type: none"> • Niezaspakajanie potrzeb osób niepełnosprawnych ze środków PFRON • Wzrastająca liczba osób niepełnosprawnych w wieku poprodukcyjnym w związku ze starzeniem się społeczeństwa • Marginalizacja problemów osób niepełnosprawnych intelektualnie i z zaburzeniami psychicznymi • Niska świadomość osób niepełnosprawnych o przysługujących im uprawnieniach • Mała liczba kampanii kształtujących pozytywne postawy wobec osób niepełnosprawnych
---------------------------------------	---

8. Rekomendacje

Kontynuowanie działań w zakresie:

- ułatwiania udziału osobom niepełnosprawnym w życiu społecznym poprzez dofinansowanie zakupu przedmiotów ortopedycznych, sprzętu rehabilitacyjnego i uczestnictwa w turnusach rehabilitacyjnych
- prowadzenia poradnictwa psychologicznego, prawnego i rodzinnego dla osób niepełnosprawnych i ich rodzin
- wspierania przedsięwzięć przygotowujących niepełnosprawną młodzież do samodzielności
- rozwijania infrastruktury pomocy instytucjonalnej działającej na rzecz osób z niepełnosprawnością
- poprawy warunków mieszkaniowych osób niepełnosprawnych poprzez dofinansowanie likwidacji barier technicznych i architektonicznych
- świadczenia usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania osób niepełnosprawnych.

Diagnoza potrzeb w zakresie pomocy społecznej – Bezdomność

1. Na czym polega problem?

Zgodnie z ustawą o pomocy społecznej, za osobę bezdomną uznaje się osobę niezamieszkujejącą w lokalu mieszkalnym w rozumieniu przepisów o ochronie praw lokatorów i mieszkaniowym zasobie gminy i niezameldowaną na pobyt stały, w rozumieniu przepisów o ewidencji ludności, a także osobę niezamieszkujejącą w lokalu mieszkalnym i zameldowaną na pobyt stały w lokalu, w którym nie ma możliwości zamieszkania²⁶.

Osoby bezdomne, podobnie jak osoby zagrożone bezdomnością, stanowią wewnątrznie zróżnicowane grupy, np. pod względem doświadczanych problemów czy zaburzeń psychicznych. Istotne jest to, że obie grupy borykają się z wieloma trudnościami w tych samych sferach życia: socjalno-bytowej, mieszkaniowej, rodzinnej, zdrowotnej, zawodowej i społecznej.

2. Kogo dotyczy?

Profil socjodemograficzny osób bezdomnych w województwie świętokrzyskim nie odbiegał od reszty kraju²⁷. Z danych otrzymanych z Działu ds. Bezdomności Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Kielcach (MOPR) wynika, że wśród bezdomnych dominowali mężczyźni. Wiek osób bezdomnych należałoby określić w przedziale 18-75 lat. Zdecydowana większość osób bezdomnych miała złożone problemy zdrowotne lub była niepełnosprawna. Intensyfikacja problemów zdrowotnych może być konsekwencją prowadzenia długoletniego niezdrowego stylu życia. Uzależnienie od alkoholu było wspólną cechą wielu osób bezdomnych. Osoby przebywające poza placówkami zapewniającymi schronienie często nie posiadały ubezpieczenia zdrowotnego, co w razie interwencji lekarskiej (np. pobytu w szpitalu) wymuszało konieczność udzielenia pomocy społecznej w formie prawa do świadczeń opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych na 90 dni. Grupę opisuje się jako bierną zawodowo, ponieważ większość nie pracowała, a część z nich nie była zarejestrowana w MUP/PUP jako osoby bezrobotne. Jedną z przyczyn bierności są zadłużenia i zajęcia komornicze, w szczególności z tytułu zaległych alimentów. Dość powszechne są doświadczenia pozbawienia wolności²⁸.

---

²⁶ Ustawa z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej, s.4

²⁷ Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej – Departament Pomocy i Integracji Społecznej, *Sprawozdanie z realizacji działań na rzecz ludzi bezdomnych w województwach w roku 2016 oraz wyniki Ogólnopolskiego badania liczby osób bezdomnych 8/9 luty 2017*, Warszawa 2017.

²⁸ Dane Działu ds. Bezdomności MOPR – Katarzyna Monkiewicz

3. Dane obrazujące problem: 2015, 2016, 2017

Liczba osób bezdomnych w Kielcach stale wzrastała. Wśród tej grupy dominowali mężczyźni, kobiet było zdecydowanie mniej. W 2015 roku kobiety stanowiły 14% populacji osób bezdomnych korzystających z pomocy, w 2016 roku – 10%, w 2017 roku – 8%. Problem ten dotyczył również dzieci, których głównie matki stały się osobami bezdomnymi. W 2015 roku było ich 3%, w 2016 roku 1%, a w 2017 roku 1%. Wśród osób bezdomnych sporą grupę stanowiły osoby z orzeczonym stopniem niepełnosprawności. W 2015 roku było ich 28%, w 2016 roku – 29%, w 2017 roku – 25%²⁹.

Tab. 12 Liczba osób bezdomnych korzystających z pomocy społecznej w latach 2015-2017³⁰

Rok	Liczba mężczyzn	Liczba kobiet	Liczba dzieci	Ogółem
2015	528	90	22	640
2016	567	66	9	642
2017	601	53	6	660

Proces wychodzenia z bezdomności jest długotrwały. Wynika on ze złożoności problemów osoby bezdomnej oraz z konieczności zaangażowania specjalistów z różnych dziedzin np. pracownika socjalnego, doradcy zawodowego, streetworkera, terapeuty uzależnień, psychologa i innych.

Tab. 13 Formy pomocy społecznej udzielane osobom bezdomnym w latach 2015-2017³¹

	2015	2016	2017
Forma pomocy	Liczba osób	Liczba osób	Liczba osób
Zasiłki stałe	104	130	140
Zasiłki okresowe	296	309	301
Zasiłki celowe z przeznaczeniem na:	188	286	184
- zakup odzieży	35	27	19
- zakup leków i środków czystości	125	129	140
Inna pomoc: obuwie, środki czystości, zdjęcia do dowodu osobistego	96	87	71
Opał	3	5	2
Zasiłki celowe specjalne	6	5	3
Świadczenie pieniężne na zakup żywności	13	283	189
Pomoc niepieniężna w formie odzieży i obuwia, koców i śpiworów z magazynu MOPR	128	138	153
Obiady	321	336	377

²⁹ Dane Działu ds. Bezdomności MOPR – Katarzyna Monkiewicz

³⁰ Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Kielcach, *Sprawozdanie z działalności Ośrodka za rok 2015, 2016, 2017*

³¹ Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Kielcach, *Sprawozdanie z działalności Ośrodka za rok 2015, 2016, 2017*

Bilet kredytowany	9	3	7
Sprawienie pogrzebu	7	6	10
Składki na ubezpieczenie zdrowotne	114	127	139
Prawo do świadczeń opieki zdrowotnej	36	29	69

W związku z rosnącą liczbą osób bezdomnych wzrastała liczba świadczeń pomocy społecznej. Z oferowanych przez MOPR form wsparcia, osoby bezdomne najczęściej korzystały z pomocy żywnościowej w formie obiadów. W 2015 roku skorzystało z niej 321 osób, w 2016 roku – 336, w 2017 roku – 377. Kolejną formą pomocy były zasiłki okresowe, z których skorzystało w 2015 roku 296 osób, w 2016 roku – 309, w 2017 roku – 301. Z pomocy niepieniężnej w formie odzieży i obuwia, koców i śpiworów skorzystało w 2015 roku 128 osób, w 2016 roku – 138, w 2017 roku – 153.

Tab. 14 Liczba osób bezdomnych przebywających w schroniskach³²

Rok	Liczba osób bezdomnych przebywających w schroniskach
2015	237
2016	134
2017	173

W okresie pobytu w schronisku osoby bezdomne miały zapewnione całodzienne wyżywienie, prawo pobytu wraz z miejscem do spania i działania mające na celu pomoc w uzyskaniu samodzielności życiowej. Pracownicy socjalni pomagali w załatwieniu spraw osobistych, mieszkaniowych, związanych z zatrudnieniem, jak również pomagali w realizacji postanowień kontraktów socjalnych zawieranych z mieszkańcami schronisk itp. Z takiej formy pomocy skorzystało w 2015 roku 37% osób bezdomnych korzystających z MOPR, w 2016 roku ich liczba spadła i wyniosła 21%, a w 2017 roku – 26%.

Zgodnie z danymi Działu ds. Bezdomności MOPR, liczba miejsc w schroniskach w Kielcach zaspakaja potrzeby. Brakuje natomiast miejsc w noclegowni, szczególnie w okresie zimowym.

Tab. 15 Liczba osób bezdomnych przebywających w mieszkaniach chronionych OI-T³³

Rok	Liczba osób bezdomnych przebywających w mieszkaniach chronionych OI-T
2015	13
2016	8
2017	16

³² Dane Działu ds. Bezdomności MOPR

³³ Dane Ośrodka Interwencyjno-Terapeutycznego MOPR

Mieszkania chronione przeznaczone są dla osób bezdomnych (w rozumieniu ustawy o pomocy społecznej z dnia 12 marca 2004 roku) z terenu Kielc lub w wyjątkowych przypadkach z terenu innej gminy, jeśli osoba bezdomna przebywa w Kielcach z zamiarem stałego pobytu, a w gminie jej ostatniego miejsca zameldowania na pobyt stały nie ma możliwości zamieszkania. W 2015 roku z możliwości zamieszkania w mieszkaniu chronionym skorzystało 2% ogółu bezdomnych korzystających z pomocy MOPR, w 2017 roku odsetek ten był podobny.

4. Jakie są przyczyny problemu?

Z danych otrzymanych z Działu ds. Bezdomności MOPR wynika, że najczęstszymi przyczynami bezdomności w Kielcach były:

- a) uzależnienia
- b) problemy i konflikty rodzinne
- c) zadłużenia alimentacyjne
- d) eksmisje
- e) długotrwałe bezrobocie
- f) utrata stałego źródła dochodu
- g) niepełnosprawność

5. Jakie są skutki problemu?

- wykluczenie społecznie
- uzależnienie od świadczeń i systemu pomocy społecznej
- podejmowanie pracy *na czarno*, która dostarcza bieżących dochodów, ale uniemożliwia uzyskanie uprawnień do wielu świadczeń
- ograniczenie aktywności do zaspokajania podstawowych potrzeb oraz życie z dnia na dzień
- pogarszający się stan zdrowia
- zerwanie więzi rodzinnych

6. Instytucje działające w celu rozwiązania problemu

Placówki świadczące pomoc w formie schronienia

Schroniska dla osób bezdomnych: przy ul. Urzędniczej 7B 9 (dla kobiet i dzieci), przy ul. Żeromskiego 36A i Siennej 5 (dla mężczyzn)

Noclegownia przy ul. Żeromskiego 36A (dla mężczyzn)

Ogrzewalnia przy ul. Ogrodowej 3 (dla kobiet i mężczyzn)

Ogrzewalnia – Punkt Pomocy Doraźnej w Ośrodku Interwencyjno-Terapeutycznym przy ul. Żniwnej 4 (dla kobiet i mężczyzn)

Punkt Interwencji Kryzysowej w Ośrodku Interwencyjno-Terapeutycznym przy ul. Żniwnej 4 (dla kobiet i mężczyzn)

Świetlica „Przystań” przy ul. Ogrodowej 3 (dla kobiet i mężczyzn)

Ponadto, funkcjonują ośrodki świadczące inne usługi dla osób bezdomnych takie jak: jadłodajnie, punkty wydawania odzieży i paczek żywnościowych, pralnia oraz łaźnia.

Zgodnie z danymi Działu ds. Bezdomności MOPR, liczba miejsc noclegowych jest wystarczająca w stosunku do potrzeb. Brakuje natomiast miejsc w noclegowni szczególnie w okresie zimowym.

Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie

- Dział ds. Bezdomności przy ul. Mielczarskiego 51
- Ośrodek Interwencyjno-Terapeutyczny przy ul. Żniwnej 4
- Mieszkania chronione w Ośrodku Interwencyjno-Terapeutycznym przy ul. Żniwnej 4

Koło Kieleckie Towarzystwa Pomocy im. św. Brata Alberta, mieszkania chronione przy ul. Żeromskiego 36A

7. Analiza SWOT

Silne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> • Dobrze funkcjonujący streetworking • Funkcjonujące mieszkania chronione • Zaangażowanie instytucji miejskich w pomoc dla osób zagrożonych bezdomnością, bezdomnych oraz opuszczających jednostki penitencjarne • Różne formy wsparcia instytucjonalnego działające na terenie Kielc • <i>Program i zasady udzielania pomocy osobom zagrożonym eksmisją w Kielcach</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Brak placówki zapewniającej wsparcie w formie schronienia dla rodzin, w tym posiadających dzieci • Niewystarczająca liczba mieszkań chronionych i wspieranych dla osób wychodzących z bezdomności • Brak schronisk z usługami dla osób bezdomnych oczekujących na miejsca w DPS i dla osób opuszczających szpitale do czasu uzyskania stanu zdrowia, który umożliwi pobyt w schronisku dla osób bezdomnych, zgodnie z nowelizacją ustawy o pomocy

	<p>społecznej</p> <ul style="list-style-type: none"> • Niewystarczające wsparcie dla osób po zakończeniu procesu wychodzenia z bezdomności • Niewystarczająca liczba mieszkań komunalnych oraz socjalnych dla osób wychodzących z bezdomności
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> • Mentoring/coaching/streetworking, czyli towarzyszenie osobie bezdomnej w powrocie do właściwego pełnienia ról społecznych • Rozwój bazy i poprawa standardu oferowanych usług doraźnych w sytuacjach kryzysowych dla osób bezdomnych, ze uwzględnieniem niepełnosprawnych bezdomnych – powołanie schroniska dla osób bezdomnych z usługami • Innowacyjne projekty przeznaczone dla osób bezdomnych, współfinansowane ze środków zewnętrznych 	<ul style="list-style-type: none"> • Wysokie koszty uzyskania lub utrzymania mieszkania • Niewystarczające wsparcie kierowane do klientów usamodzielnionych, którzy wyszli z bezdomności

8. Rekomendacje

- Wydzielenie miejsca przeznaczonego dla rodzin w istniejącej infrastrukturze placówek udzielających pomocy w formie schronienia.
- Inicjowanie działań mających na celu uruchomienie noclegowni przeznaczonej dla bezdomnych kobiet.
- Realizacja projektu „SAB – Skuteczna Aktywizacja Bezdomnych” mającego na celu aktywizację społeczno-zawodową osób bezdomnych.

Kontynuowanie działań w zakresie:

- zwiększenia liczby mieszkań chronionych z przeznaczeniem dla osób/rodzin dotkniętych lub zagrożonych bezdomnością

- prowadzenia streetworkingu skierowanego do osób przebywających w przestrzeni publicznej i miejscach niemieszkalnych
- zapewnienia osobom zagrożonym bezdomnością dostępu do usług społecznych, w tym do pracy socjalnej, pomocy psychologicznej, terapeutycznej i prawnej.

Diagnoza potrzeb w zakresie pomocy społecznej – Bezrobocie

1. Na czym polega problem?

Z danych Miejskiego Urzędu Pracy w Kielcach (MUP) wynikało, że bezrobocie w pewnej mierze ma charakter sezonowy i wiąże się z cyklicznością pracy w wielu sektorach gospodarki. Wciąż ponad połowę zarejestrowanych stanowiły osoby długotrwale bezrobotne. Ponad jedna czwarta nie miała żadnych kwalifikacji zawodowych, czy jakiegokolwiek doświadczenia w pracy zawodowej. Problemem było również niedopasowanie kwalifikacyjne polegające na tym, że osoby bezrobotne i poszukujące pracy posiadały kompetencje odbiegające od aktualnych potrzeb pracodawców. W 2016 roku znacznie przybyło biernych zawodowo wśród osób w wieku 35-44 lata, którzy z różnych powodów, w tym także wysokich benefitów socjalnych, nie byli zainteresowani podjęciem legalnego zatrudnienia³⁴.

2. Kogo dotyczy?

Zgodnie z ustawą o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, za osobę bezrobotną uważa się osobę w wieku aktywności zawodowej, niezatrudnioną i niewykonującą innej pracy zarobkowej, zdolną i gotową do podjęcia zatrudnienia w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym w danym zawodzie lub w danej służbie albo innej pracy zarobkowej albo jeżeli jest osobą niepełnosprawną, zdolną i gotową do podjęcia zatrudnienia co najmniej w połowie tego wymiaru czasu pracy, nieuczącą się w szkole, z wyjątkiem uczącej się w szkole dla dorosłych lub przystępującej do egzaminu eksternistycznego z zakresu programu nauczania tej szkoły lub w szkole wyższej, gdzie studiuje na studiach niestacjonarnych, zarejestrowaną we właściwym dla miejsca zameldowania stałego lub czasowego powiatowym urzędzie pracy oraz poszukującą zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej³⁵.

3. Dane obrazujące problem: 2015, 2016, 2017

Liczba osób bezrobotnych zarejestrowanych w MUP systematycznie spadała. Na koniec 2015 roku było 9 378 osób, analogicznie w 2017 roku było 6 349, czyli mniej o 3 029 osób (32%). Najliczniejszą grupę osób będących w szczególnej sytuacji na rynku

---

³⁴ Wojewódzki Urząd Pracy w Kielcach, Barometr zawodów. Raport podsumowujący badanie w województwie świętokrzyskim, 2016, s.8

³⁵ Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 roku o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy.

pracy stanowiły osoby długotrwale bezrobotne, osoby po 50. roku życia i osoby bez kwalifikacji³⁶.

Tab. 16 Liczba osób bezrobotnych w Kielcach³⁷

Wskaźnik \ Lata	2015	2016	2017
Liczba osób zarejestrowanych	9 378 (4 416 kobiet)	8 326 (3 990 kobiet)	6 349 (3 022 kobiety)
- w tym z prawem do zasiłku	1 014 (524 kobiety)	863 (438 kobiet)	729 (386 kobiet)

Osoby długotrwale bezrobotne miały trudności z odnalezieniem się na rynku pracy. Wynikało to m.in. z długiego pozostawania bez zatrudnienia, bierności, niskich kwalifikacji lub uprawnień. Liczba osób w tej kategorii zarejestrowanych w MUP systematycznie spadała – w 2015 roku było ich 5 575, a w 2017 roku 3 659, czyli mniej o 1 916 osób. W 2017 roku stanowili oni 58% wszystkich osób zarejestrowanych, a w 2015 roku – 59%.

Kolejną grupą bezrobotnych znajdującą się w trudnej sytuacji na rynku pracy były osoby po 50. roku życia, które posiadały najczęściej niskie wykształcenie i doświadczenie zdobyte na jednym stanowisku pracy. Z danych Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Kielcach wynikało, iż pracodawcy często obawiali się zatrudniania tych bezrobotnych z powodu przysługującego im okresu ochronnego. Poza tym brak elastycznych form zatrudnienia powodował, że zatrudnienie młodego pracownika było korzystniejsze niż zatrudnienie osoby po 50. roku życia³⁸. W 2017 roku grupa ta stanowiła 31% wszystkich bezrobotnych, a w 2015 roku 32%.

Osoby posiadające niskie kwalifikacje zawodowe, niejednokrotnie posiadały umiejętności nie potwierdzone żadnym dokumentem uprawniającym do wykonywania danego zawodu. Problem niskich kwalifikacji często wiązał się z długotrwałym bezrobociem lub też z nieudokumentowanym doświadczeniem zawodowym. Grupa ta stanowiła 20% ogółu wszystkich osób zarejestrowanych w MUP w 2017 roku i 18% w 2015 roku.

Osoby do 30. roku życia stanowiły 18% ogółu zarejestrowanych w MUP w 2017 roku, ale wykazywały się dużą aktywnością i szybko podejmowały zatrudnienie na otwartym rynku

³⁶ <http://mupkielce.praca.gov.pl/bilans-zarejestrowanych-osob-bezrobotnych>, data dostępu: 12.04.2018.

³⁷ Tamże

³⁸ Wojewódzki Urząd Pracy w Kielcach, *Analiza i ocena sytuacji na rynku pracy w województwie świętokrzyskim w 2015 roku*, 2016, s.5

pracy. Osoby młode częściej były gotowe na podjęcie własnej działalności gospodarczej niż inni bezrobotni. Rzadko też pozostawały w ewidencji MUP dłużej niż 12 miesięcy³⁹.

Kolejna grupa w szczególnej sytuacji na rynku pracy to osoby posiadające co najmniej jedno dziecko do 6. roku życia. Były to najczęściej kobiety, których główny problemem dotyczył brak możliwości zorganizowania opieki nad dziećmi w godzinach w pracy. Osoby te poszukiwały zatrudnienia w najbliższej okolicy od miejsca zamieszkania, nie podejmowały pracy w systemie zmianowym lub nie decydowały się na delegacje. Bariera w podjęciu zatrudnienia była także dezaktualizacja umiejętności zawodowych, która następowała w okresie sprawowania opieki nad dzieckiem. Pracodawcy obawiali się, iż młoda kobieta może zajść w ciążę i udać się na dłuższe zwolnienie lekarskie⁴⁰. Grupa ta stanowiła 17% ogółu wszystkich osób zarejestrowanych w MUP w 2017 roku i 13% w 2015 roku.

Tab. 17 Liczba osób zarejestrowanych w MUP będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy w Kielcach

Lata	2015	2016	2017
Wskaźnik			
Osoby w wieku do 25. roku życia	797 (396 kobiet)	634 (330 kobiet)	407 (216 kobiet)
Osoby do 30. roku życia	2 075 (1 084 kobiety)	1 707 (945 kobiet)	1 172 (674 kobiety)
Długotrwale bezrobotni	5 575 (2 624 kobiety)	4 943 (2 392 kobiety)	3 659 (1 778 kobiet)
Osoby powyżej 50. roku życia	2 966 (1 123 kobiety)	2 573 (923 kobiety)	1 965 (659 kobiet)
Osoby bez kwalifikacji zawodowych	1 733 (834 kobiety)	1 671 (837 kobiet)	1 249 (607 kobiet)
Osoby posiadające co najmniej jedno dziecko do 6. roku życia	1 258 (1 002 kobiety)	1 250 (1 035 kobiet)	1 085 (889 kobiet)
Osoby niepełnosprawne	830 (380 kobiet)	748 (344 kobiety)	555 (240 kobiet)

Jedną z głównych przyczyn korzystania z systemu pomocy społecznej był problem bezrobocia występujący u co najmniej jednego członka rodziny. Liczba środowisk korzystających z pomocy z tego powodu w 2017 roku wynosiła 33% ogółu rodzin,

³⁹ Wojewódzki Urząd Pracy w Kielcach, *Barometr zawodów. Raport podsumowujący badanie w województwie świętokrzyskim*, 2016, s.10

⁴⁰ Miejski Urząd Pracy w Kielcach, *Mama w domu czy w pracy? Wyniki badań i analiz przeprowadzonych w ramach projektu innowacyjnego PI Novum subsydium*, Kielce 2012.

a w 2015 roku wynosiła 41%. Tendencja ta wynikała ze spadku ogólnej liczby rodzin korzystających z pomocy Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Kielcach.

Tab. 18 Liczba rodzin korzystających z pomocy MOPR⁴¹

Wskaźnik	Lata		
	2015	2016	2017
Liczba rodzin korzystających z pomocy MOPR	8 796	8 253	7 525
Liczba rodzin u których dominuje problem bezrobocia	3 575	3 042	2 484

Osoba pozostająca przez dłuższy czas bez zatrudnienia przyzwyczaja się do braku zajęcia, przestaje dbać o osobisty rozwój, często popada w uzależnienia. Czuje się napiętnowana i odrzucona przez osoby aktywne zawodowe. Strach przed powrotem na rynek pracy powoduje, że zazwyczaj jeśli podejmuje pracę to na krótko i z różnych powodów ją traci⁴². Najczęstszymi przyczynami nie podejmowania aktywności zawodowej przez bezrobotnych były: zachwianie równowagi emocjonalnej, brak wiary w siebie, obniżona samoocena, brak racjonalnej oceny własnych potrzeb i preferencji zawodowych, problemy z zagospodarowaniem czasu wolnego, objawy depresyjne, brak umiejętności kontaktowania się z innymi ludźmi, brak zaangażowania i motywacji do zmian, stan zdrowia oraz uzależnienia⁴³.

4. Jakie są przyczyny problemu?

- a) niskie kwalifikacje, niska gotowość do podjęcia zmian wśród osób bezrobotnych – związane jest to z pracą na określonym stanowisku w jednym zakładzie pracy
- b) nieadekwatny wybór ścieżki kształcenia i rozwoju zawodowego w stosunku do posiadanych predyspozycji i umiejętności
- c) mała liczba godzin doradztwa zawodowego w szkołach
- d) podejmowanie kształcenia w szkołach na kierunkach nieadekwatnych do zapotrzebowania na rynku pracy
- e) przeciwwskazania zdrowotne, nabyte choroby, w tym zawodowe, uniemożliwiające podjęcie pracy w wykonywanym zawodzie

⁴¹ Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Kielcach, *Sprawozdanie z działalności Ośrodka za rok 2015, 2016, 2017*.

⁴² K. Dreła, *Psychologiczno – ekonomiczne problemy bezrobocia*, [w:] Współczesne problemy Ekonomiczne nr 10 (2015), Zeszyty Naukowe nr 851, wyd. Uniwersytet Szczeciński 2015.

⁴³ Tamże

- f) rozwój *szarej strefy* spowodowany m.in. niesatysfakcjonującym wynagrodzeniem, obawą przed utratą świadczeń, wysokim kosztem utrzymania pracownika
- g) niska liczba dużych zakładów pracy
- h) sezonowość pracy

5. Jakie są skutki problemu?

- wysoki odsetek osób bezrobotnych korzystających z pomocy społecznej
- niewystarczające doświadczenie zawodowe u osób posiadających wysokie kwalifikacje i uprawnienia
- rozwój *szarej strefy*
- duża liczba bezrobotnych absolwentów uczelni wyższych
- wpływ na pojawienie się dysfunkcji w życiu rodzinnym i społecznym

6. Instytucje działające w celu rozwiązania problemu

Miejski Urząd Pracy przy ul. Szymanowskiego 6 – realizuje zadania w zakresie promocji zatrudnienia, łagodzenia skutków bezrobocia oraz aktywizacji zawodowej.

Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie, Klub Integracji Społecznej, ul. Chęcińska 1

Caritas Diecezji Kieleckiej, Klub Integracji Społecznej, ul. Wesoła 54,

Świętokrzyski Klub Abstynenta *Raj*, Klub Integracji Społecznej, ul. Jagiellońska 42A

Kluby integracji społecznej świadczą usługi mające na celu reintegrację społeczną i zawodową osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Caritas Diecezji Kieleckiej, Centrum Integracji Społecznej, ul. Wesoła 54

Celem centrum integracji społecznej jest reintegracja społeczno-zawodowa osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. Instytucja ta, ma charakter edukacyjny, a jednym z elementów edukacji jest praca uczestników w ramach działalności handlowej, usługowej lub wytwórczej.

Caritas Diecezji Kieleckiej, Zakład Aktywności Zawodowej, ul. Wesoła 52a

Stowarzyszenie *Nadzieja Rodzinie*, Zakład Aktywności Zawodowej, ul. Olszewskiego 21

Zakład aktywności zawodowej zatrudnia osoby niepełnosprawne zaliczone do znacznego stopnia niepełnosprawności oraz osoby zaliczone do umiarkowanego stopnia niepełnosprawności, u których stwierdzono autyzm, upośledzenie umysłowe lub chorobę psychiczną. Zakład oferuje płatne zatrudnienie, rehabilitację zawodową, społeczną i leczniczą.

Ochotnicze Hufce Pracy Świętokrzyska Wojewódzka Komenda, ul. Sienkiewicza 36

Instytucja wykonuje zadania w zakresie zatrudnienia oraz przeciwdziałania marginalizacji i wykluczeniu społecznemu młodzieży w przedziale wiekowym 15-24 lata. Ponadto, realizuje zadania w zakresie kształcenia oraz wychowania ludzi młodych pozostających w trudnej sytuacji materialnej.

Kielecki Park Technologiczny (KPT), ul. Olszewskiego 6

Celem KPT jest inkubowanie firm rozpoczynających działalność i zapewnienie wsparcia dla firm innowacyjnych, prowadzenie działań szkoleniowych i doradczych w zakresie promocji innowacyjności i transferu technologii w sektorze małych i średnich przedsiębiorstw.

7. Analiza SWOT

Silne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> • Sieć instytucji działających na rzecz osób bezrobotnych • Cykl Targów Pracy • Zwiększenie środków przez MUP na aktywizację osób bezrobotnych • Dostęp do różnego rodzaju kursów zawodowych podnoszących kwalifikacje na otwartym rynku pracy • Oferty pracy dla wykwalifikowanych pracowników np. brukarz, spawacz • Realizacja <i>Programu Aktywizacja i Integracja</i> • Realizacja <i>Procedury postępowania pracownika socjalnego świadczącego pomoc w formie pracy socjalnej na rzecz osób pozostających bez pracy</i> • Wprowadzenie szkoleń połączonych ze stażem zawodowym • Program wspierania przedsiębiorczości dla Miasta Kielce	<ul style="list-style-type: none"> • Niedostosowanie systemu kształcenia do potrzeb rynku pracy • Oferty pracy oferujące nieadekwatne wynagrodzenia do wymaganego zakresu obowiązków • Udział w kursie dla korzyści poza merytorycznych, a nie dla zdobycia określonych umiejętności • Brak znajomości języków obcych wśród bezrobotnych • Ograniczony dostęp do działań aktywizacyjnych na rzecz osób niepełnosprawnych i osób starszych • Powielanie oferty pomocowej dla osób bezrobotnych przez różne instytucje • Odpływ ludzi w wieku aktywności zawodowej do innych miast • Usługowy kierunek rozwoju Kielce • Mała liczba zakładów produkcyjnych • Wykluczenie cyfrowe części osób bezrobotnych

Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> • Sprzyjająca koniunktura gospodarcza • Spadająca stopa bezrobocia • Współpraca międzynarodowa w sferze edukacji i rynku pracy⁴⁴. • Wprowadzenie wykwalifikowanych doradców zawodowych do szkół • Dostosowanie systemu szkolnictwa do potrzeb rynku pracy • Współpraca szkół z prywatnymi przedsiębiorcami (kierunki zamawiane, praktyki zawodowe) • Stworzenie przyjaznych warunków do tworzenia i prowadzenia działalności gospodarczej • Pozyskiwanie inwestorów zewnętrznych w celu generowania miejsc pracy • Wprowadzenie krajowych i europejskich ram kwalifikacji • Stworzenie i wdrożenie symulacji prowadzenia działalności gospodarczej w postaci gry online⁴⁵ 	<ul style="list-style-type: none"> • Starzejące się społeczeństwo • Przepisy utrudniające prowadzenie własnej działalności gospodarczej • Praca 4.0 – robotyzacja i automatyzacja produkcji i obsługi klienta oraz „uberyzacja” przemysłu

8. Rekomendacje

Kontynuowanie działań w zakresie:

- wzmocnienia współpracy podmiotów działających na rzecz osób bezrobotnych (Miejski Urząd Pracy, Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie, organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy).

⁴⁴ Od stycznia 2017 roku Kielce reprezentują polskie miasta w partnerstwie Jobs and Skills In the Local Economy Agencji Miejskiej Unii Europejskiej. <https://ec.europa.eu/futurium/en/jobs-and-skills-in-the-local-economy> - dostęp: 11.05.2018 r.

⁴⁵<http://um.kielce.pl/zamowienia-publiczne/prowadzone-postepowania/dostawy/art,18998,przetarg-nieograniczony-stworzenie-i-wdrozenie-symulacji-prowadzenia-dzialalnosci-gospodarczej-w-formie-gry-online.html> – dostęp 11.05.2018.